

MOZAIK
KERETTANTERVRENDSZER
A GIMNÁZIUMOK SZÁMÁRA
NAT 2003

DRÁMA ÉS TÁNC

12. évfolyam

Készítette:
Laklia Márta

A kerettantervrendszert szerkesztette és megjelentette:
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2004

TARTALOM

BEVEZETÉS	2
Célok és feladatok	3
I. Mítoszok feldolgozása a dráma eszköztárával	4
Célok és feladatok	4
Követelmények	5
II. Epikus, lírai és drámai művek, illetve részletek tematikus feldolgozása a dráma eszköztárával ...	5
Célok és feladatok	5
Követelmények	6
III. Emberiségköltemények, filozófiai kérdések a drámákban és a hétköznapi életben	6
Célok és feladatok	6
Követelmények	7
IV. Komikum a drámákban és valós élethelyzetekben	7
Célok és feladatok	7
Követelmények	8
V. Mai kérdések, mai válaszok	8
Célok és feladatok	8
Követelmények	9
Kimeneti követelmények	9
MELLÉKLET	10
1.2 Tevékenységi formák, azaz konvenciók	10
A kontextus megteremtéséhez használható tevékenységi formák	10
Narratív tevékenységi formák	10
„Költői jellegű” tevékenységi formák	10
Reflektív jellegű tevékenységi formák	11

BEVEZETÉS

A dráma és tánc tantervi modul a tevékenységközpontú élmény- és ismeretszerzést helyezi a középpontba. A tantárgy lehetőséget ad sokoldalú személyiségfejlesztésre, a tanulók kreativitásának, véleményalkotó és önkifejezési képességének kibontakoztatására.

A dráma és tánc mint tantárgy a középiskolai oktatás bármely fázisában bevezethető, de jelentős érvek szólnak amellett, hogy célravezetőbb a felsőbb évfolyamok valamelyikében elhelyezni. Egyrészt a diákok érettebbek, több tapasztalattal rendelkeznek, fejlettebb a problémaérzékenységük, magasabb szintű absztrakcióra képesek, jobban tudják értelmezni a modern drámai törekvéseket. Másrészt a tantárgyhoz kapcsolódó drámaelméleti és -történeti anyagot a diákok irodalomból eddigre nagyrészt megtanulják, és így van mire alapozni a dramatikus játékokat. Ezenkívül az is fontos szempont, hogy a tanulók dráma tantárgyból érettségi vizsgát is tehetnek, ez pedig az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazását várja el tőlük, ami talán eredményesebben megoldható, ha a felsőbb évfolyamokon foglalkozik efféle tevékenységekkel a tanuló.

A dráma és tánc tantárgy jellegénél fogva eredményesen kiscsoportos foglalkozások keretében alkalmazható, hiszen 35-40 fős osztályok esetében nehéz azt elérni, hogy mindenki részt vegyen a drámajátékokban, vagy megfelelő módon és terjedelemben kifejtse véleményét az elemzett művekről, ill. előadásokról.

A dráma és tánc módszere a drámapedagógia, amely az alkotásra, kreativitásra épül. A hangsúly a tapasztalatszerzésen, közös cselekvésen, s nem a színpadi előadáson van. A komplex drámaórák tevékenységi formáit az improvizációk, a drámarészletek előadása, a táncos jelenetek és a drámajátékok vagy drámai konvenciók (*Mellékletben*) adják.

A Nemzeti alaptanterv a tánc és dráma tantárgyra vonatkozóan (Magyar Közlöny 2003/43/II. szám) 'Témakörök' címszó alatt részben tevékenységi formákat (improvizáció, maszkos játék, drámai konvenció, mozgásmotívumok), részben alapvető elméleti követelményeket ad meg, ezért a tantárgy tartalmi anyagának kialakításában nagy szabadsága van az iskolának, illetve a szaktanárnak. A dráma és tánc tantárgy tartalmi részét úgy állítottuk össze, hogy egy-egy témacsoporthoz irodalmi műveket és tevékenységi formákat rendeltünk. Esetenként többet, mint az a tervezett óraszámában feldolgozható volna. Célunk az volt, hogy vezérfonalat és alternatívákat kínáljunk a szaktanároknak, akik a megadott keretek között szabadon válogathatnak belőle. A tematika összeállításánál figyelembe vettük a kimeneti követelményeket: a minimális elvárások mellett a közép- és emelt szintű érettségi vizsga feladatait is.

A komplex drámaórán a témakörök általában nem különülnek el egymástól, az elméleti ismeretek a különböző gyakorlati tevékenységi formák eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszűrve jelennek meg; ezért az alábbi órakeretben megadott óraszámok egy-egy témán belül csak arányokat fejeznek ki.

Célok és feladatok

- Kreatív, cselekvő, érzelmeket és értelmet megmozgató folyamat útján jussanak a tanulók ismeretekhez, amelyek az átélés miatt maradandóbb nyomokat hagynak emlékezetükben.
- Különböző dramatikus játékok során fejlődjön önismereti és kapcsolatteremtő képességük.
- Összpontosított, megtervezett (csoportos) munkára szoktatással az együttműködés és a tolerancia magas szintjének kialakítása.
- A tanulók térbeli mozgásbiztonságának javítása, idő- és ritmusérzékük fejlesztése.
- A diákok beszédképességének fejlesztése, alakuljon ki bennük a gesztusnyelv és a testbeszéd kódolásának képessége, tudják kellő határfokkal alkalmazni ezeket a kommunikációban.
- A fogékonyság, a fantázia, a koncentráció és az érzékenység fokozása.
- A kifejezés árnyaltságának fejlesztése.
- A drámai művek és a dramatikus játékok elemzése, s ezáltal az elméleti ismeretek bővítése.
- A legfontosabb dramaturgiai alapfogalmak, műfajok, stílusok megismerése.
- A problémaérzékenység növelése, erkölcsi és esztétikai értékek megítélése.

Időkeret: 37 óra (1 óra/hét/1 év vagy 1 óra/2 hét/2 év)

Tartalmak	Improvizáció, maszkos játék, drámai konvenció, mozgásmotívumok	Dramaturgiai alapfogalmak, műfajok, stílusok	Drámai művek elemzése
I. Mítoszok feldolgozása a dráma eszköztárával	4	2	
II. Epikus, lírai és drámai művek, ill. részletek tematikus feldolgozása a dráma eszköztárával	4	2	
III. Emberiségköltevények, filozófiai kérdések a drámákban	4	2	2
IV. Komikum a drámákban s az élethelyzetekben	3	2	1
V. Mai kérdések, mai válaszok	5	2	2
Értékelés, csoportos dramatikus játék előadása	2		
Összesen 37 óra, ebből:	22	10	5

I. Mítoszok feldolgozása a dráma eszköztárával

Célok és feladatok

- Megértetni a mítoszok meghatározó szerepét az egész emberi kultúra fejlődésében.
- Kapcsolatot teremteni a mítoszok és a dráma születése között.
- Fölidézni és elmélyíteni a drámaszerkezet, a tragédia és a misztériumjáték fogalmát.
- Improvizációs játékok során fejleszteni az ön- és társismeretet, növelni a térben való tájékozódás képességét, javítani a beszédképességet.
- Megismertetni egy szertartás lefolyásának lépéseit.
- Elsajátíttatni a bábjáték különböző technikáit, alkalmazási lehetőségeit.
- Kipróbálni a maszkkészítés egyszerűbb módjait, részt venni maszkos táncjátékban, önállóan összeállítani egy rövid mozgássort.
- Az empátia, az együttműködési képesség, az önálló ítéletalkotás képességének növelése.
- A különböző drámai konvenciók alkalmazásának gyakorlása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– A mítosz fogalma, hatása az emberi kultúrára, dramatizálási lehetőségei (<i>Prométheusz, Szisziphosz</i>)	– Részvétel némajátékban, párbeszéd improvizációban, monológ szerkesztésében
– Mitikus szerelmek. <i>Orpheusz és Eurüdiké. Dido és Aenas</i>	– Párbeszéd improvizáció, ugyanannak a történetnek más-más szempontból való előadása. A fókusz fogalmának megismerése. Különböző drámai konvenciók alkalmazása
– Dionüszosz-ünnep. A görög dráma születése	– Szertartás csoportos előadása, maszkos táncjátékban való részvétel, mozgássorok egyéni kialakítása
– Oidipusz király története a mítosz szerint és <i>Szophoklész</i> drámájában. A tragikus vétség. Az Ödipusz-komplexus	– A bábjáték különböző technikáinak megismerése és alkalmazása. A drámaszerkezet és a tragédia fogalmának felidézése. Történet szerkesztés a hétköznapi életben megjelenő Ödipusz-komplexus tárgyában

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<ul style="list-style-type: none"> – Drámai konfliktusok különböző értékrendet képviselő szereplők között – Bibliai történetek. A bűnbeesés – Testvérek közötti konfliktusok. <i>Káin és Ábel, József és testvérei</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Különböző drámai konvenciók alkalmazásával a való életből vett történetek eljátszása. Egy antik tragédia hőseinek (Antigoné és Kreón) összeütközése, a konfliktusok elemzése – Ugyanannak a történetnek különböző stílusú előadása (misztériumjátékok, <i>Madách, Karinthy</i> feldolgozása, profán bűnbeesések történetének dramatizálása) Változatos technikákkal: némajáték, párbeszédes előadás, árnyjáték. – A mitikus történetek eljátszása táncos mozgásmotívum-sorok összeállításával. Életszerű konfliktushelyzetek párbeszédes improvizációjában való részvétel. Különbőféle megoldási lehetőségek kidolgozása

Követelmények

A tanuló:

- értse meg a mítoszok meghatározó szerepét az emberi kultúra fejlődésében,
- ismerje föl és tudja alkalmazni a drámaszerkezet jellemzőit, a tragédia és a misztériumjáték műfaji sajátosságait,
- vegyen részt egyéni és csoportos improvizációs játékokban,
- ismerje meg egy szertartás lefolyásának menetét, játssza el valamelyik mozzanatát,
- sajátítsa el a bábkészítés és a bábjáték különböző technikáit,
- vegyen részt maszkkészítésben és egy maszkos dramatikus játék előadásában,
- tudjon együttműködni társaival, legyen képes önálló gondolataival közreműködni a csoportos feladatok előkészítésében,
- önálló ítéletalkotással vegyen részt a drámajátékok elemzésében,
- ismerje meg és alkalmazza a különféle drámai konvenciókat.

II. Epikus, lírai és drámai művek, illetve részletek tematikus feldolgozása a dráma eszköztárával

Célok és feladatok

- Mozgósítani az irodalmi tanulmányok során felgyűlt és az iskolán kívül szerzett olvasmányélményeket egy-egy megadott témakörben.
- Megismerni és alkalmazni az epikus (esetleg lírai) szövegek dramatizálási lehetőségeit.
- Főleleveníteni és elmélyíteni a reneszánsz színjátszásról korábban szerzett ismereteket. Drámai monológokat, párbeszédeket és jeleneteket előadni Shakespeare műveiből.
- Főlismerni a középkori haláltánc műfaji jellemzőit. Táncos mozgássor tervezése hozzá.
- Elsajátítani a kontraszt és a szimbólum fogalmát.
- Gyakorolni a szereplők szándékainak, tetteinek és kapcsolatainak elemzését.
- A megismert drámai konvenciók fölhasználásával csoportos improvizációk bemutatása.
- A témákhoz kapcsolódó hétköznapi történetek dramatikus előadása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<ul style="list-style-type: none"> – Az apa-fiú kapcsolat. <i>Kosztolányi: A kulcs, Ibsen: A vadkacsa, Kafka: Átváltozás, Ábrahám és Izsák, Zeusz és Kronosz, Shakespeare: Hamlet (Polonius – Laertes)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Olvasmányélményekből, színházi emlékekből szövegek, példák gyűjtése a megadott témához. – Epikus szövegek dramatizálási lehetőségei – alternatív megoldásokkal.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<ul style="list-style-type: none"> – Generációs ellentétek. <i>Karinty: Találkozás egy fiatalemberrel</i> Csehov; <i>Sirály</i>, <i>Shakespeare: Rómeó és Júlia</i>, <i>Osborne: Dühöngő ifjúság</i>, <i>Miller: Az ügynök halála</i>, – Élet-halál. <i>Haláltánc-ének</i>, <i>Dante: Isteni színjáték</i>, <i>Hajnóczy: A halál kilovagol Perzsiából</i>, <i>Shakespeare: Rómeó és Júlia</i>, <i>Hamlet (szegény Yorick)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Különböző drámai konvenciók alkalmazása a témák feldolgozásában. – A reneszánsz színjátszás jellemzőinek megismerése, alkalmazása a drámajátékokban. – A kontraszt és a szimbólum fogalma. – A középkori haláltánc műfaji jellemzői, alkalmazása korunk társadalmi viszonyaira. Táncos mozgásmotívumok tervezése. – A témákhoz kapcsolódó aktuális történetek improvizatív előadása.

Követelmények

A tanuló:

- legyen képes megadott témához összegyűjteni irodalmi műveket vagy szövegrészeket korábbi olvasmányélményeiből vagy közismert történetekből,
- ismerje meg és tudja alkalmazni az epikus szövegek dramatizálási technikáit,
- vegyen részt egy novella vagy regényrészlet némajátékos vagy párbeszédese előadásában,
- ismerje föl a reneszánsz színjátszás jellemzőit, tudjon előadni egy monológot Shakespeare valamelyik drámájából,
- legyen tisztában a kontraszt és a szimbólum fogalmával,
- elevenítse föl tudását a haláltánc műfajáról, vegyen részt ezzel kapcsolatban egy táncos mozgásetűd előadásában,
- legyen képes saját tapasztalatai fölhasználásával közreműködni az improvizációhoz szükséges történetváz megszerkesztésében,
- tudja alkalmazni a megismert drámai konvenciókat.

III. Emberiségköltemények, filozófiai kérdések a drámákban és a hétköznapi életben

Célok és feladatok

- A drámai költemény műfaji jellemzőinek fölelevenítése, a romantika stíluselemeinek tudatosítása, fölismerése.
- Drámarészletek előadása során és különböző konvenciók alkalmazása közben a tanulók fogalmazzák meg véleményüket az emberi lét értelmével kapcsolatban.
- Válasszák ki, és játsszák el a számukra legérdekesebb részleteket a Tragédiából.
- Nézzenek meg többféle rendezői megoldást a Madách-műből, s elemezzék a különféle értelmezéseket.
- Készüljenek föl egyéni színpadi produkciók bemutatására.
- Változatos előadói technikák alkalmazásával mutassanak be részleteket Vörösmarty mesedramájából, a tanulói fantáziára és kreativitásra alapozva.
- Mutassanak be csoportos improvizációt napjaink „boldogságkereséseiről”.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<ul style="list-style-type: none"> – Van-e célja és értelme az emberi létnek? Hová vezet az emberiség útja? <i>Madách: Az ember tragédiája</i> – Az egyéni lét értelme vagy értelmetlensége. <i>Goethe: Faust</i>, <i>Dürrenmatt: Pillanatkép egy bolygóról</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Az irodalomban megismert mű részleteinek drámai előadása különböző technikák alkalmazásával. – Változatos drámai konvenciók során véleményt alkotni az élet nagy kérdéseiről. – Különböző rendezői megoldások elemzése – A drámai költemény műfaji jellemzőinek felelevenítése, a romantika stíluselemeinek fölismerése. – Fölkészülés egyéni színpadi produkciók előadására, drámai monológok előadása, elemzése. – A beszédtechnika fejlesztése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– A boldogságkeresés útjai. <i>Vörösmarty: Csongor és Tünde, Ibsen: Peer Gynt</i>	– Drámarészletek előadása maszkos, némajátékos technikával, ill. párbeszéd formában. – Improvizációs játékok során bemutatni napjaink lehetséges útjait a boldogság keresésére.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon véleményt alkotni az élet alapvető kérdéseiről, s legyen képes ezzel kapcsolatos élethelyzetek bemutatására dramatikus játékok keretében,
- ismerje a drámai költemény műfaji jellemzőit, ismerje föl a drámákban a romantika stílusjegyeit,
- legyen képes a legismertebb drámai költemények szövegrészleteinek értelmezésére, s ezeknek különféle dramatikus technikákkal való előadására,
- tudjon különbséget tenni a különféle rendezői elgondolások között, tanulja meg élményként megélni a színházi előadást,
- legyen toleráns az eltérő világnézetekkel, tanulja meg több nézőpontból nézni a világ jelenségeit.

IV. Komikum a drámákban és valós élethelyzetekben

Célok és feladatok

- Tudatosítani a nevetés fontosságát életünkben és megvilágítani a komikum szerepét a dramaturgiában.
- Feleleveníteni és elmélyíteni a komédiáról korábban, az irodalom tantárgy keretében szerzett ismereteket.
- Hagyományos és modern szituációk eljátszása a vásári komédia eszköztárával.
- A klasszicista dráma jellemzőinek felismerése és alkalmazása csoportos improvizáció keretében.
- Megadott zenére komikus mozgásmotívum-sorok kialakítása önállóan, egyéni tervezés alapján.
- A helyzetkomikum és jellemkomikum eszköztárának megismerése, s ezek alkalmazása némajátékos, illetve párbeszéd improvizációk során.
- Kialakítani a komikus helyzetek kezelésének képességét, a nevetés – kinevetés, a humor – nevetségesség közötti különbségtevés „tudományát”.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– A commedia dell'arte	– A rögtönzött vásári komédia színpadi megjelenítése, jellegzetes figuráinak bemutatása.
– „A legnagyobb csapás a bűnökre, ha nevetségessé tesszük őket” – <i>Moliere</i> vígjátékainak világa	– A mai magyar társadalom jellemző szereplőinek és szituációinak dramatikus előadása a vásári komédia eszköztárával.
– A helyzetkomikum drámarészletekben (<i>Goldoni: Két úr szolgája, Moliere: Tartuffe, Örkény: Tóték</i>), filmen (<i>Chaplin</i>) és a hétköznapokban.	– A komédia fogalmának felelevenítése. A klasszicista dráma jellemzői, a hármasszám. Drámarészletek előadása az <i>illendőség, mértéktartás, valóságosság</i> követelmény figyelembe vételével, ill. improvizáció e szabályok tudatos áthágásával.
– A jellemkomikum (<i>Plautus: A hetvenkedő katoná, Moliere: A fősvény, Örkény: Tóték</i>)	– Különböző színészi, rendezői megoldások megfigyelése, elemzése. – Komikus mozgássor bemutatása adott zenére. – Hétköznap komikus helyzetek megjelenítése különböző drámai konvenciók felhasználásával. – A jellemkomikum eszköztárának tanulmányozása, színházi előadások elemzése.
	– Improvizáció: valamely emberi gyarlóság dramatisztikus megjelenítése a túlzás és torzítás eszközeivel.

Követelmények

A tanuló:

- legyen tisztában a komédia műfaji jellemzőivel, ismerje föl színházi előadásokban, és tudja alkalmazni improvizációiban,
- vegyen részt egy rögtönzött vásári komédia színpadi megjelenítésében, játssza el ugyanazt a szerepet többször többféleképpen,
- ismerje föl a klasszicista dráma jellegzetességeit, alkalmazza ezeket tudatosan Moliere egy drámarészletének eljátszásában,
- vegyen részt egy megadott zenére készült komikus mozgáskompozícióban,
- tudjon véleményt alkotni különböző színházi előadások színészi – rendezői megoldásairól,
- ismerje meg a helyzet- és jellemkomikum eszköztárát, és alkalmazza különféle drámai konvenciók során,
- tudjon különbséget tenni nevetés és kinevetés, humor és nevetségesség között.

V. Mai kérdések, mai válaszok

Célok és feladatok

- Korunk, a 20-21. század néhány alapvető problémájának fölvetése részben tanult irodalmi művek, részben olvasmányélmények, részben hétköznapi tapasztalatok alapján.
- Az epikus színház jellemzőinek felidézése, elidegenítő effektusok kidolgozása és bemutatása.
- Személyes vagy hivatalos, esetleg a sajtóban megjelent dokumentumok gyűjtése a háború témakörében, s ezekből dramatizált jelenetek előadása.
- A groteszk és az abszurd dráma sajátosságainak megismerése és egyes elemeik alkalmazása a drámajátékok során.
- A problémaérzékenység és az empátia fejlesztése különböző témájú, a mindennapokból vett történetek improvizációja révén.
- A más kultúrák iránti nyitottság, az önismeret és a tolerancia képességének fejlesztése változatos drámai konvenciók alkalmazásával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– Háború, fenyegettség, félelem. Brecht: Kurácsi mama és gyermekei	– Az epikus színházi technikák alkalmazása dramatikus játékokban. Elidegenítő effektusok kidolgozása, dalbetétek előadása, táncos részletek szerkesztése. – Monológok, interjúk készítése visszaemlékezések, dokumentumrészletek alapján.
– Hatalom és kiszolgáltatottság. Hatalmi harcok az irodalmi művekben és a hétköznapi életben. Örkény: Tóték, Jarry: Übü király, Orwell: 1984, Tolkien: A Gyűrűk Ura	– A groteszk ábrázolásmód alkalmazása dramatikus játékokban. – A hatalom és alárendeltség megjelenítése különböző drámai konvenciók segítségével. – Maszkok készítése és felhasználása drámarészletek előadásában. – Improvizáció a hétköznapi hatalmi szituációk megjelenítésére.
– Elidegenedés, szorongás, kilátástalanság – az abszurd drámában. Beckett: Godot-ra várva, Mrozek: Emigránsok	– Az abszurd dráma jellemzőinek megismerése. – A szimbólum szerepe a drámában. – Drámarészletek megtekintése, elemzése. – Improvizáció kilátástalan vagy annak tűnő élethelyzetek megjelenítésére. A szituációk elemzése, kivezető utak keresése. – Performance-ok szerkesztése
	– Egy kortárs magyar szerző drámájának megtekintése, elemzése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<ul style="list-style-type: none"> – A párkapcsolatok új dimenziói. Kornis: Környar, Dürrenmatt: Az öreg hölgy látogatása, – Kultúrák találkozása, együttélése. Saint-Exupéry: A kis herceg, Defoe: Robinson Crusoe, Örkény: Tanuljunk idegen nyelveket! 	<ul style="list-style-type: none"> – Improvizáció különböző párkapcsolati szituációkra, szerepcsere, nézőpontváltás. – Epikus művek dramatizálása. – Különböző kultúrákból származó emberek közötti konfliktushelyzetek megjelenítése többféle drámai konvenció alkalmazásával. – Improvizáció a konfliktushelyzetek feloldására.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon kérdéseket és problémákat megfogalmazni korunk emberi viszonylataival kapcsolatban,
- korábban megszerzett ismeretei, művészi élményei, tapasztalatai alapján legyen képes rövid drámatikus jelenetet szerkeszteni,
- ismerje az epikus színház technikáit, tudjon alkalmazni valamilyen elidegenítő effektust (dal- vagy táncbetét, narrátor, képkivételítés, stb.),
- ismerje föl a groteszk és az abszurd dráma jellemzőit, tudja értelmezni eszközeit,
- nézzen meg legalább egy kortárs magyar szerző drámájából készült színházi előadást, és vegyen részt a közös értelmezésében,
- törekedjen önismeretének, toleranciájának és problémaérzékenységének fejlesztésére,
- együttműködően vegyen részt csoportos improvizációkban, és tudja alkalmazni a drámai konvenciók különböző formáit.

Kimeneti követelmények

A tanuló:

- tudja alkalmazni a különböző drámai konvenciókat a csoportos improvizációkban,
- ismerje és ismerje fel a legfontosabb színházi műfajokat és stílusokat,
- legyen tájékozott a legfontosabb színházi és drámai fogalmak terén,
- szerepeljen maszkos improvizációban,
- vegyen részt legalább egy, a tanult mozgáselemekre épülő mozgásetűd létrehozásában.

MELLÉKLET

Bíró Mária: A drámapedagógia tevékenységi formái az irodalom tanításában
Megjelent: Tanári Kincsesár – Irodalom, 2001. szeptember

1.2 Tevékenységi formák, azaz konvenciók

A továbbiakban a már említett konvenciókat ismertetjük. Ezek részletesebb leírását a *Drámapedagógiai olvasókönyvben* 1 találhatjuk meg.

Természetesen minden egyes tevékenységi formát – terjedelmi okok miatt – nem tudunk bemutatni, csupán azokat emeljük ki, melyek az irodalomórán a legáltalánosabban hasznosíthatók. A magyarázatokból az is kiderül, hogy melyiket mikor, milyen célhoz választhatjuk.

A kontextus megteremtéséhez használható tevékenységi formák

szerep a falon: nagy csomagolópapírra vagy táblára felrajzolunk egy emberi alakot – ezt előre készítsük el. A figura „testébe” írjuk belső tulajdonságait, a kontúrón kívül pedig külső jellemzőit soroljuk fel. Jól alkalmazható egy szereplő jellemzéséhez.

jelmezöltés: a tanár által előkészített tárgyakkól, jelmezekből válasszuk ki az adott figuránkhöz illőket; ellenőrizhetjük egy korszakról, kultúráról stb. meglévő tudásukat, erre építünk később.

térmeghatározás: a rendelkezésre álló bútorokkal jelöljük ki a játékunk helyszínét.

befejezetlen anyagok: a tanár által hozott levelek, cikkek, fotók, ruhák, naplók stb. segítségével bontsuk ki az adott szituációt. Személyről, helyszínről is információt kaphatunk, szereplők múltját, konfliktusok okát megismerhetjük.

napló, levél írása, térkép rajzolása: a csoport készíti el; helyszínről, szereplőről, kapcsolataikról vallanak.

állókép = szoborjáték: a csoport tagjai egy jelenetet, helyzetet rögzítenek így, esetleg a többiek kérdéseket intézhetnek hozzájuk: Kik vagy mik ők? Mi történt velük? Miért?

Narratív tevékenységi formák

Ezek segítségével az epikus részeket dolgozhatjuk fel:

telefon- vagy rádióbeszélgetés: a csoport tagjai közül vállalják a beszélgetést, így új információkat kap a csoport, a beszélgetők gesztusok nélkül kommunikálnak egymással. A kapott információkat elemezzük, értékeljük.

szakértő szerep: a csoport tagjai valamilyen szakma képviselőiként jelennek meg (pl. régészek, orvosok), tárgyalnak, vitatkoznak, érvelnek, döntést hoznak. Olyan szakértői szerepbe kell helyezni őket, melyhez elegendő az előzetes tudásuk, vagy gondoskodnunk kell információkról, például újságról, könyvekről, filmekről, melyeket megismernek a játék során.

gyűlés, értekezlet: problémamegoldó, stratégiát kidolgozó játékelem: egy értekezlet résztvevői leszünk, elhangzanak információk, melyeket értékelünk, hozzászólunk, esetleg vitázunk.

interjú: a tanulók közül valaki a riporter, társa a megkérdezett, aki egy adott szerepben jelenik meg, róla kell minél többet megtudni.

az élet egy napja: állítsák össze a gyerekek egy szereplő, figura napirendjét, lehet hétköznap vagy ünnepnap, ezt előre határozzuk meg – jellemét, szokásait, egy kor kultúráját, hagyományait ismerhetjük meg így.

forró szék: a csoport egy tagja vállalja, hogy leül egy székre a többiekkel szemben és szerepbe lépve válaszol a kérdéseikre: konfliktusok okát, kapcsolatai rendszerét, szokásait ismerjük meg ezzel a módszerrel.

„Költői jellegű” tevékenységi formák

A cselekmény mélyebb, elvontabb jelentéseit, értelmezési lehetőségeit keressük ezekkel a tevékenységi formákkal:

szertartás: pl. egy eskütétel, ünnep eljátszása: ismerni kell a kor szokásait, a szereplő jellemét.

stílusváltás: ugyanazt a jelenetet megpróbáljuk eljátszani más stílusban, pl. tv-sorozatként, népmeseként. Azt figyeljük meg, hogyan változik viselkedésünk, beszédünk, a jelenet hangulata.

maszkok készítése: a megjelenítéshez szükségesek a jelmezek – jellemet, kort, kultúrát jelezhetünk velük, eltávolítjuk a játékos személyétől a történetet.

újrajátzás: elismételhetünk gondolatokat, jelenetsorokat: lassítjuk, elemezzük azokat, ok-okozati viszonyokat tárunk fel.

képalírás: rajzoljunk képet, plakátot, adjunk neki címet, Írjuk alá gondolatainkat tömörítve: Mi a legfontosabb? Mi a kulcsa a képnek?

fórumszínház: ha éppen egy szituációt játszanak a gyerekek, nem mindenki aktív, vannak figyelők is, akik leállíthatják a játékot, tanácsokat, ötleteket adhatnak a folytatásra, beléphetnek társuk helyett, ha úgy gondolják, hogy nem jó irányba haladnak az események, ha leült a játék – jó ötlettel új lendületet kaphat a cselekmény. Erős koncentrációt, együttműködést igényel, haladóbb csoportokkal alkalmazzuk.

Reflektív jellegű tevékenységi formák

Ezek a távolítás eszközei, utólag végiggondoljuk a történéseket:

a pillanat megjelölése: nevezzük meg azt a szituációt, mikor egy gondolat, érzés megfogható a szereplőben.

narráció: a csoport tagjai mozgással, rajzzal megjelenítenek egy cselekményt, érzést, gondolatot, a többiek vagy ők maguk történetet mondanak hozzá – ebből a szereplő gondolatait, érzéseit ismerhetjük meg, megértjük viselkedését.

mélyítés: dialógusokat találunk ki szereplők közt – tehát nem a szerző által megírtat adjuk elő! – jellemüket, kapcsolataikat magyarázhatjuk így.

tanúskodás: monológokat szerkesztünk, hallunk ugyanarról az eseményről, személyről, de több személytől, több szempontból – ki mit gondol valakiről, valamiről.

belső hang: egy tanuló szerepbe lépve elmondja, hogy mit csinált, miért tette stb. Valaki mögé áll, társa belső gondolatait mondja el vele párhuzamosan, tehát azt, amit szerinte a társa akkor valóban gondolhat, érezhet. Figyelniük kell egymásra, hogy egyszerre ne beszéljenek, mert úgy nem érthető.

gondolatkövetés: a cselekményt megállítjuk, az állóképet megszólaltatjuk, így az adott szereplő elmondhatja saját gondolatait, melyek nem biztos, hogy a cselekedeteivel egybeesnek.